

Een levenlang leren faciliteren met OpenU

Citation for published version (APA):

Rubens, W., & Counotte, A. (2012). Een levenlang leren faciliteren met OpenU: Special Interest Group Open Educational Resources. In R. Jacobi, & N. van der Woert (Eds.), *Tendrapport Open Educational Resources 2012: Special Interest Group Open Educational Resources* (pp. 22-26). Article 3 Special Interest Group Open Educational Resources.

Document status and date:

Published: 01/03/2012

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 17 May. 2025

Open Universiteit
www.ou.nl

Artikel 3 - Een levenlang leren faciliteren met OpenU

Wilfred Rubens (wilfred.rubens@ou.nl) werkt als projectleider OpenU en e-learning adviseur bij het Centre for Learning Sciences and Technologies (CELSTEC) van de Open Universiteit.

Anda Counotte (anda.counotte@ou.nl) is projectleider van het deelproject OpenU Informatica en werkt als universitair docent en opleidingsmanager master bij de faculteit Informatica van de Open Universiteit.

Nieuwe opleidingsconcepten met OER

Op meerdere plaatsen in de wereld zijn instellingen voor hoger onderwijs, wegens veranderingen in de maatschappij en de onderwijsmarkt, aan het overschakelen op nieuwe opleidingsconcepten, waarbij het gebruik van OER een grote rol speelt. Om een idee te geven hoe een dergelijke nieuwe benadering zijn beslag krijgt, vindt u hier de beschrijving van OpenU van de Nederlandse Open Universiteit. Met OpenU wil de Open Universiteit kenniswerkers ondersteunen bij het op een flexibele manier ontwikkelen en up-to-date houden van kennis en vaardigheden op academisch niveau. De noodzaak om een leven lang leren te faciliteren, en het besef dat de leerbehoeften van kenniswerkers niet uitsluitend bevredigd kunnen worden met cursussen en opleidingen, liggen hieraan ten grondslag. In dit artikel gaan Wilfred Rubens en Anda Counotte in op de achtergronden, inhoud en doelgroepen van OpenU.

Investeren in kennis, investeren in leren

In de huidige postindustriële netwerksamenleving is een leven lang leren noodzakelijk voor de professionele ontwikkeling van individuen, voor het concurrerend vermogen van arbeidsorganisaties en voor de samenleving als geheel. Volgens Sloep en Brouns (2011, p. 16) zijn er naast economische motieven ook andere redenen (zoals democratische) om te investeren in kennis. Zij constateren dat wij te maken hebben met een steeds complexere samenleving, die hogere eisen stelt aan het opleidingsniveau van haar burgers. Eenmaal behaalde diploma's verliezen binnen enkele jaren hun waarde, omdat andere kennis en vaardigheden van belang zijn geworden.

Een leven lang leren: Nederland laat het afweten

Helaas wordt de urgentie van een leven lang leren dikwijls slechts met de mond beleden. Tijdens de opening van het academisch jaar van 2008 stelde de voorzitter van het College van Bestuur van de Open Universiteit, Theo Bovens, daarom: *'Iedereen omarmt leven-lang-leren, maar als ik terugkijk op de initiatieven van de afgelopen jaren, kan ik alleen maar constateren dat we in Nederland vooral sterk zijn in leven-lang-leuteren.'*

Het Nederlandse onderwijs laat het in het algemeen afweten op het gebied van een leven lang leren. In 2008 constateerde de OECD bijvoorbeeld dat het Nederlandse onderwijs, in vergelijking met andere landen, naar verhouding weinig studenten van 30 jaar en ouder bereikt. In dat jaar nam 2,9% van de volwassenen in Nederland deel aan onderwijs, terwijl het OECD-gemiddelde 5,6% was. In het Verenigd Koninkrijk participeerde 15,6% en in Zweden 13,5% van de volwassenen in onderwijsactiviteiten. De redenen voor deze geringe deelname zijn in 2003 door de Europese Commissie geformuleerd: het Nederlandse onderwijs is onvoldoende open en flexibel. Daardoor kan ons onderwijs onvoldoende inspelen op de behoeften van de individuele lerende.

De Open Universiteit (OU) profileert zich al enkele jaren als belangrijke speler op het terrein van een leven lang leren. Zij biedt niet alleen door middel van afstandslernen steeds meer flexibel onderwijs aan in de vorm van cursussen, en bachelor en master opleidingen; momenteel ontwikkelt zij ook korte opleidingen (zoals 'Computers en communicatienetwerken', met een geschatte studieduur van 10 maanden) en zogenaamde Certified Professional Programmes (bijvoorbeeld 'Besturen en (her)inrichten van bedrijfsprocessen', met een studieduur van 6 maanden bij een studiebelasting van 8 uur per week). Verder biedt de OU services die studenten ondersteunen bij het leerproces, zoals snel lezen, *mind mapping* en timemanagement). Om een leven lang leren te bevorderen is de Open Universiteit in 2006 ook, als eerste in Nederland, gestart met Open Educational Resources (OER). Een selectie van cursussen wordt vrij en gratis toegankelijk via internet aangeboden. Daarnaast publiceert de OU ook artikelen, *blog posts* en *video's* (bijvoorbeeld via iTunesU) als OER. Desalniettemin is de Open Universiteit van mening dat de flexibiliteit verder vergroot moet worden om een grotere rol te spelen op het gebied van een leven lang leren.

Leernetwerken als alternatief

Een leven lang leren vindt echter niet uitsluitend plaats via cursussen, trainingen en opleidingen. Sloep en Brouns (2011) illustreren dat leerbehoeften van volwassenen er anders uitzien dan die van jongeren. Traditionele leermodellen uit het initieel onderwijs zijn volgens hen ongeschikt om de leerbehoeften van volwassenen te bevredigen. Traditionele modellen zijn immers mede gericht op doelen die voor volwassenen niet meer relevant zijn, zoals socialisatie of het beheersen van bepaalde basiscompetenties. Daarnaast is bij volwassenen nauwelijks sprake van homogene leerbehoeften, waardoor meer flexibiliteit vereist is. Het sterk formele karakter van het traditionele onderwijs (met de daarmee verbonden bureaucratie) werkt ook belemmerend op de deelname van volwassenen. Tenslotte lijken traditionele onderwijsmodellen volgens Sloep en Brouns technologische innovaties te negeren die een essentiële rol spelen in het dagelijks leven van de moderne kenniswerker. Zij zien daarom met name toekomst in leernetwerken, als het gaat om het faciliteren van leren in de kennismaatschappij. Een leernetwerk is dan een online sociaal netwerk dat ontworpen is om bewust en doelgericht leren van volwassenen te ondersteunen (Sloep & Brouns, 2011, p. 25).

Inspelen op heterogene leerbehoeften

De noodzaak om een leven lang leren te faciliteren en het besef dat de leerbehoeften van kenniswerkers niet uitsluitend bevredigd kunnen worden met cursussen en opleidingen ligt ten grondslag aan een recent initiatief van de Open Universiteit: OpenU. Dit is een systeem waarin de Open Universiteit zich met diverse *web based* diensten op verschillende leerbehoeften van volwassenen richt. Binnen OpenU wordt een 'leerinfrastructuur' ontwikkeld die in alle behoeften kan voorzien in het spectrum van informeel, non-formeel en formeel leren in allerhande contexten van werken en leven. Vooralsnog beperkt OpenU zich met dit systeem tot de vakgebieden Onderwijs- en Leerwetenschappen en Informatica, die binnen OpenU elk hun eigen portaal hebben. Aan het eind van dit jaar wordt er besloten welke andere vakgebieden in het systeem worden geïmplementeerd, en hoe. Binnen het kader van OpenU liggen er accentverschillen per vakgebied.

Samenwerking essentieel

Essentieel daarbij is het besef dat samenwerking en kennisdeling van fundamenteel belang zijn om een leven lang leren binnen de netwerksamenleving vorm te geven. De Open Universiteit bijvoorbeeld biedt immers maar een beperkt aanbod van cursussen, trajecten en opleidingen aan. Om tegemoet te kunnen komen aan de diversiteit aan leerbehoeften van de heterogene groep kenniswerkers zal de Open Universiteit dan ook moeten samenwerken met andere partners. In de postindustriële netwerksamenleving wordt de kracht van een organisatie immers voor een groot deel bepaald door de kracht van haar netwerk. OpenU is ook het platform waarin de OU samenwerkt met andere partijen.

Inhoud OpenU

OpenU bevat een zeer diverse inhoud, die bovendien per faculteit kan verschillen. In dit artikel wil ik een aantal onderdelen belichten (zie ook Rubens, 2011). In de eerste plaats *blog posts*. Binnen de deelnemende faculteiten is afgesproken dat medewerkers regelmatig bloggen over hun vakgebied. Met behulp van hun *blog posts* vergroten zij de transparantie van hun vakgebieden, helpen zij belangstellenden zich te focussen op daadwerkelijk belangrijke onderwerpen en versterken zij hun positie als expert.

Het tweede onderdeel dat ik wil belichten, zijn de zogenaamde *topic communities*. Elk vakgebied kent belangrijke thema's die gedurende langere tijd een centrale positie innemen binnen de professie. Binnen OpenU worden informatie, discussies en leeractiviteiten geordend in *topic communities*. Bij Onderwijs- en Leerwetenschappen worden ongeveer vijftien *topics* onderscheiden, die in de loop van 2011-2012 worden opengesteld. Eén van de *topics* die nu al actief zijn, gaat over Learning Analytics met onder andere informatie over *learning analytics framework*, waarin zes kritische dimensies rond dit actuele thema worden onderscheiden. Bij het vakgebied Informatica staat op dit moment mobiele technologie centraal. Op 12 november 2011 vond een Informatica-symposium plaats over mobiele technologie. Dit symposium vormde het startpunt van deze community rond dit thema.

Een derde onderdeel is de 'zoek en uitnodig'-functie. Je kunt op OpenU een profiel aanmaken, en op basis van profielinformatie andere gebruikers zoeken. De gebruiker bepaalt overigens zelf welke profielinformatie van hem of haar zichtbaar is (en voor wie). Deze functionaliteit wordt bijvoorbeeld gebruikt door OU-studenten die het gevoel hebben 'eenzaam' te leren. Met behulp van deze functionaliteit kunnen zij bijvoorbeeld contact leggen met andere studenten die dezelfde cursus volgen, of met studenten die in dezelfde woonplaats wonen.

Een vierde onderdeel van OpenU zijn de online masterclasses, die momenteel alleen op het gebied van Onderwijs- en Leerwetenschappen worden verzorgd. Tijdens OpenU masterclasses verdiepen deelnemers hun kennis rond een specifiek onderwerp op dit vakgebied. Deelnemers kunnen de masterclass online volgen via hun pc. Een expert wordt geïnterviewd over een thema op zijn of haar vakgebied. Voorbeelden zijn: hoe breng je leven in een online community, of hoe kun je sociale media in het onderwijs inzetten? Deelnemers aan de masterclass kunnen actief deelnemen door het voorleggen van vragen aan de expert via de *chat*. Na afloop van de masterclass is er de mogelijkheid om verder te discussiëren in het forum. Deelnemers krijgen ook relevante bronnen aangeboden. Incidenteel zijn de masterclasses voor ieder vrij toegankelijk.

Een vijfde onderdeel van OpenU, tenslotte, zijn de *open educational resources*. Je vindt binnen de portalen onder andere gratis cursussen, bijvoorbeeld de cursus Scala. Dit is een bekende programmeertaal, die onder meer is gebruikt om Twitter te ontwikkelen. Wanneer je de cursus bestudeerd hebt, kun je Scala gebruiken als objectgeoriënteerde taal en als functionele taal, en kun je scripts schrijven in Scala. Het betreft een basiscursus met een studiebelasting van 30 uur, waarmee je in Scala kunt programmeren. Een tweede voorbeeld van OER zijn de *snapshots* van Informatica. Belangstellenden krijgen hiermee een inkijk in bestaande Informaticacursussen, en wel via dat deel van het cursusmateriaal dat een goed beeld geeft van de cursus als geheel. Een voorbeeld is de introductie tot ontwikkeling van informatiesystemen. Deze *snapshot* gaat over verschillende voorbeelden van informatiesystemen en over de ontwikkeling van informatiesystemen, inclusief de redenen waarom het ontwikkelen van complexe informatiesystemen in de praktijk nogal eens misgaat. De eerste ervaringen leren dat deze *snapshots* belangstellenden een beter zicht bieden op de cursussen als geheel.

OpenU bevat echter ook bronnen die niet vallen onder de definitie van open educational resources. Onderwijs- en Leerwetenschappen biedt via OpenU bijvoorbeeld alle leerstof online aan. Slechts een deel kan worden beschouwd als OER. De overige leerstof kan wel met enkele muisklikken 'open' worden gemaakt. Informatica experimenteert op dit moment met een technologie waarmee zij de volledige leerstof van een cursus voor een besloten doelgroep online kan ontsluiten, zonder dat deze gekopieerd of gedownload kan worden.

Voor wie is OpenU?

Binnen OpenU kennen wij vier typen gebruikers. In de eerste plaats belangstellenden: iedereen die interesse heeft in de inhoud van het portaal. Zij kunnen bijvoorbeeld kennismaken van nieuwsberichten, *blog posts* of gratis cursussen, maar krijgen niet alle informatie te zien. Anonieme bezoekers hebben ook beperkte rechten. Zij kunnen bijvoorbeeld niet reageren op anderen. Op de tweede plaats onderscheiden wij geregistreerde gebruikers: zij kunnen niet alleen kennismaken van de vrij toegankelijke informatie, maar ook reageren, een profiel aanmaken en contacten leggen met andere gebruikers. De derde groep gebruikers zijn kennisabonnees: zij krijgen voor een beperkt bedrag per jaar toegang tot extra producten en diensten. Het kennisabonnement is een verdienmodel van *open educational resources*. Aangezien de overheid (of derden) de ontwikkeling van educatieve content vooralsnog niet financieren, maakt de Open Universiteit gebruik van een kennisabonnement. Kennisabonnees zijn in de praktijk volwassenen die op de hoogte willen blijven van nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied, maar (nog) niet formeel willen inschrijven voor een cursus of opleiding. Dit zijn dus geen studenten. Zij kunnen bijvoorbeeld geen feedback vragen van docenten en geen tentamens maken, en ontvangen ook geen diploma of certificaat. Onderwijs- en Leerwetenschappen heeft bijvoorbeeld al het digitale leer materiaal van de cursussen van de masteropleiding voor kennisabonnees ontsloten. Dat betekent dat een kennisabonnee alle studietaken kan doornemen, inclusief de digitale bronnen. Ook maken de online masterclasses straks deel uit van het kennisabonnement. Ten slotte worden er ook (fysieke) conferenties georganiseerd die voor kennisabonnees met korting te bezoeken zijn. Het kennisabonnement van Informatica wordt voorjaar 2012 actief. De vierde groep gebruikers zijn studenten van de Open Universiteit. Het portaal OpenU wordt ook gebruikt om met studenten van de OU te communiceren. Bij Onderwijs- en Leerwetenschappen gebruikt men OpenU ook om te studeren. Op termijn zou het mogelijk moeten zijn om volledig online een korte studie te volgen, een bachelordiploma of masterdiploma te behalen, of te promoveren.

Met OpenU is de Open Universiteit tot nu toe de enige instelling voor hoger onderwijs die studenten en andere belangstellenden de mogelijkheid biedt een leven lang te leren, daarbij rekening houdend met leerbehoeften die niet kunnen worden bevredigd met het traditionele onderwijsmodel. Om tegemoet te komen aan de leerbehoeften van een leven lang lerenden op hoger onderwijsniveau zal de Open Universiteit nadrukkelijk gaan samenwerken met anderen. De ervaring zal leren wat de impact van OpenU zal zijn. Zal er bijvoorbeeld een verschuiving plaatsvinden van cursussen naar kennisabonnementen? Hoe kunnen faciliteiten voor 'sociaal leren' worden ingebed binnen cursussen en opleidingen? Weet de Open Universiteit met OpenU studenten duurzaam aan zich te binden, bijvoorbeeld doordat een afgestudeerde student eerst geregistreerd gebruiker wordt, en daarna kennisabonnee (een nieuwe vorm van wederkerend leren)? Hoe krijgt samenwerking tussen diverse partijen gestalte?

De uiteindelijke lakmoesproef is of OpenU leidt tot meer toegankelijk en flexibel aanbod, waarmee tegemoet gekomen kan worden aan de heterogene leerbehoeften van de hedendaagse kenniswerkers. De leerervaringen van OpenU zijn daarom ook relevant voor alle instellingen voor hoger onderwijs die een impuls willen geven aan een leven lang leren.

OpenU is te vinden via <http://www.openu.nl>.

Literatuur

- European Commission (Brussel, 2003). *European Commission: Policy Areas: Lifelong Learning, What is Lifelong Learning?*
- OECD (Paris, 2008). *OECD Thematic Review of Tertiary Education - Netherlands*. Op 7 oktober 2011 gehaald van: <http://www.oecd.org/dataoecd/24/31/38469224.pdf>.
- Open Universiteit (2008). *Initiatieven leven-lang-leren verzanden in leven lang leuteren* (Persbericht 18 juni 2008). Op 29 september 2011 gehaald van: <http://ou.nl/eCache/DEF/1/98/725.html>.
- Rubens, W. (2011). Een leven lang leren via OpenU. In: *Onderwijsinnovatie*, 13, 3, 32-33 (september 2011).
- Sloep, P. en Brouns, F. (2011). Achtergronden en aanleidingen. In: Sloep, P., Klink, M. van der, Brouns, F., Bruggen, J. van en Didden, W. (Bohn Stafleu Van Loghum, Houten, 2011). *Leernetwerken. Kennisdeling, kennisontwikkeling en leerprocessen*.